

Moysesove listy Pavlovi Muhićovi (1861, 1862, 1864, 1867) a biskupovi Josipovi Jurajovi Strossmayerovi (1861)

ALOJZ JEMBRIH

Chorvátske štúdiá, Univerzita v Záhrebe

Moyses' letters to Pavao Muhić (1861, 1862, 1864, 1867) and bishop Josip Juraj Strossmayer (1861)

Abstract: This article presents published translations of letters of bishop of Banská Bystrica Štefan Moyses to a university professor and head of Royal Academy of Legal Science in Zagreb Pavao Muhić (collection of letters during 1861 – 1867), Bosnian and Srijem bishop Josip Juraj Strossmayer (in 1861) and also a letter to a bishop of Zagreb, Juraj Haulik (in 1853). Letters clearly point to close association of Moyses to addressees. Bishop Moyses often describes there his political attitudes, situation in the diocese administered by him but also his age and health. In addition, the letters also depict relation of Š. Moyses to P. Muhićs family and complete the findings of J. J. Strossmayer activities on the side of the Slovak National Movement.

Keywords: Štefan Moyses, Pavao Muhić, Josip Juraj Strossmayer, Juraj Haulik, correspondence of bishops, Zagreb, diocese in Banská Bystrica, Croatia and Slovak National Movement

Štefan Moyses prišiel k svojmu slovenskému národu do Banskej Bystrice vykonávať novú funkciu. O tom, že bol naďalej prepojený s Chorvátskom a jednotlivcami v ňom, svedčia jeho listy, ktoré písal do Záhrebu priateľovi Pavlovi Muhićovi (1811 – 1897) a jeden list adresovaný biskupovi Josipovi Jurajovi Strossmayerovi (1815 – 1905).

Ako už vieme, každá korešpondencia je vzácnym zdrojom pre poznávanie života a spoločensko-politickej situácie danej doby, v ktorej sa odohráva, vzhľadom na odosielateľa a príjemcu listov. Tak to je aj

s listami Štefana Moysesa, ktoré tu predkladám v prepise po prvýkrát.¹ Keďže štyri listy adresoval biskup Moyses profesorovi na záhrebskej Kráľovskej akadémii vied, na ktorej aj sám pôsobil v rokoch 1830 až 1847 ako profesor filozofie, považujem za dôležité povedať niečo aj o adresátovi daných listov.

Na základe zápisov v lexikónoch a v rôznych iných zdrojoch môžeme o Pavlovi Muhićovi povedať nasledovné. Narodil sa 1. januára 1811 v Požege. Právo študoval na Kráľovskej akadémii v Záhrebe a doktorát získal v roku 1843 v Pešti. Po odchode Ivana Nepomuka Henfnera v roku 1835 zo Záhrebu do Pešti sa Muhić stal jeho nástupcom. Na pozíciu však nastúpil až v roku 1838, keď začal prednášať predmet politická ekonómia² a finančná veda. Po premenovaní spomínanej akadémie na Právnickú akadémiu (*Pravoslavna akademija*) (1850) prednášal Muhić od r. 1855 až do r. 1871 aj rakúske finančné právo. Postupom času bola medzi verejnosťou stále viac citelná potreba založenia akadémie a univerzity v Záhrebe. Muhić bol zapojený do príprav na naplnenie týchto predstáv. Tak sa chorvátsky parlament (*Hrvatski sabor*) rozhodol, aby spísanie osnovy a pravidiel Juhoslovanskej akadémie aj univerzity dali na starosť vedeckému výboru, ktorého členom bol taktiež Dr. Pavao Muhić. Ten bol zároveň aj korešpondentom na zasadnutí parlamentu 7. septembra 1861. Okrem iného, povedal Muhić aj nasledovné: „(...) Juhoslovanská akadémia bez univerzity nebude môcť pôsobiť úspešne, pretože bude len plodom toho kvetu, ktorý vyklíči a bude kvitnúť na pôde univerzity; akadémia bez univerzity bola by len stromom bez koreňov, ktorým každá búrka otrásie a bude ho môcť vyvrátiť. Páni predstavitelia národa, túto univerzitu Vám najvrelšie odporúčam; prijmite ju pod svoje krídla a záštitu, s tým presvedčením, že sloboda, samostatnosť, česťnosť

---

¹ Listy sú uschované v Národnej a univerzitnej knižnici v Záhrebe, Oddelenie rukopisov a vzácných kníh, pod označením R 5885b.

² V zozname profesorov na Kráľovskej akadémii v Záhrebe je Muhić zapísaný v stĺpci predmetu *Scientiae politicae* od roku 1838 do roku 1847. Pozri: DOBRONIĆ, Lelja: *Zagrebačka akademija. Visokoškolski studiji u Zagrebu 1633 – 1874*. Dom i svijet, Záhreb, 2004, s. 205, 209. O Muhićovi pozri aj: *Spomenica. Právnická fakulta v Záhrebe III. Vyučujúci na fakulte, zväzok 1, 1776 – 1874*, Záhreb, 1996, s. 210-219; zväzok IV. *Građa za bibliografiju nastavnika Fakulteta, zväzok 1, 1776 – 1926*, Záhreb, 1997, s. 109-110.

a materiálny blahobyť, teda skutočné šťastie národa, záleží od vzdelania – *homo non nascitur sed fit.*³ Muhić bol aj naďalej korešpondentom spomínaného výboru, a preto podal písomnú žiadosť so zákonnou osnovou o univerzite a akadémii na potvrdenie Jeho Veličenstvu Františkovi I.⁴ Zaujímavé sú aj ostatné hlásenia, ktoré podával Muhić ako profesor a riaditeľ Kráľovskej právnickej akadémie. Neskôr bol tiež členom vedecko-vzdelávacieho výboru.⁵ Je potrebné tiež vyzdvihnúť, že 2. marca 1869 Muhić podpísal žiadosť profesorského zboru Kráľovskej právnickej akadémie v Záhrebe, v ktorom je v súvislosti s univerzitou navrhnuté, aby sa „fungujúca štvorročná náuka o práve a štáte na tunajšej právnickej akadémii zriadila ako skutočná Fakulta právnych a štátnych vied, ako sú podobné fakulty na univerzitách v krajinách a kráľovstvách Jeho Veličenstva. (...) aby z Filozofickej fakulty vzišli katedry tých vied, ktoré sú blízke právnym a štátnym vedám, teda katedry filozofie, histórie a filológie. Stopy blahodarného pôsobenia týmito katedrami obohatenej univerzity, preukázali by sa v krátkom čase najpriaznivejším spôsobom. Napokon, pokorne podpísaný zbor si myslí, že tunajšie arcibiskupské lýceum mohlo by sa bez ťažkostí skutočnou fakultou bohoslovných náuk stať.“⁶ Pavao Muhić bol jedným z dôležitých účastníkov príprav na založenie Univerzity v Záhrebe. Ako je však známe, na pozícii cenzora v Záhrebe vystriedal Józsefa Macsika (tiež uvádzaný ako Machik alebo Matsik, pozn. prekl.) a bol poslancom v chorvátskom parlamente (1861 – 1866), neskôr bol na čele Oddelenia pre náboženstvo a vzdelanie za čias bána Ivana Mažuranića (1814 – 1890). Bol jedným z prvých členov JAZU (Juhoslovanská akadémia vied a umenia, dnes HAZU, pozn. prekl.), potvrdeným členom sa stal v r.

---

³ Pozri: *Spomenica za svetčano otvaranje Kralj. Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu*, o slávnostnom otvorení prvej chorvátskej univerzity, dňa 19. októbra 1874, Záhreb, 1875, s. 12-20 a ďalej. Chorvátsky parlament diskutoval o založení univerzity v r. 1861. Pozri: *Dnevnik sabora trojedne kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije održan u glavnom gradu Zagrebu god. 1861*. Záhreb, 1862, s. 74-77.

⁴ Text pozri v: *Spomenica...*, 1875, s. 18-20. V dôsledku hlásenia parlamentného výboru nám je jasné, že prípravy univerzity a akadémie trvali ešte pár rokov. Akadémia bola založená v roku 1867 a univerzita v roku 1874.

⁵ *Spomenica...*, 1875, s. 22-29.

⁶ *Spomenica...*, 1875, s. 33-35.

1866⁷ a jej predsedom bol od roku 1888. Zomrel 17. októbra 1897 v Záhrebe.⁸

(Listy Štefana Moysesa Pavlovi Muhićovi do Záhrebu)

1.

Veľmožný pane, cisársko-kráľovský radca!
Drahý môj kmotor!

Hľa, z hôr tatranských Vám, drahý môj kmotor, úprimne gratulujem, ako k Vášmu váženému titulu c. k. radcu,⁹ ktorým Vás ovenčili Vaše veľavážené zásluhy a spravodlivosť vysokej vlády, tak isto aj k srdečnému príchodu jubilea Vášho cteného mena.¹⁰ Želám Vám zo srdca, aby ste sa ho rovnako ako zmeny roka ešte nespočetne ráz dožili. Zároveň aj Veľmožnej pani radkyni, drahej kmotre, poklonu

---

⁷ „Podľa článku 21 pravidiel schválených kráľom a prijatých parlamentom si zvolil parlament prvých šestnásť členov Akadémie. Kráľ však 9. mája 1866 potvrdil len štrnásť. Boli to: Janez Bleiweis, Mirko Bogović, Vatroslav Jagić, Ivan Kukuljević, Šime Ljubić, Antun Mažuranić, Pavao Muhić, Franjo Rački, Jovan Subotić, Josip Schlosser, Bohuslav Šulek, Josip Torbar, Adolfo Veber i Živko Vukasović. (...) Mimo Akadémie zostali: Ljudevit Gaj, Ivan Mažuranić, Dimitrije Demeter, Fran Kurelac, Vjekoslav Babukić, Ivan Trnski a iní. Kukuljević okrem toho v novinách „*Narodne novine*“ vyčítal, že pri obsadzovaní miest akademikov nebol dostatočne braný do úvahy – ako by sme to dnes nazvali – národnostný kľúč, pretože s dvanástimi Chorvátmi bol zvolený len jeden Srb, jeden Slovinec a žiaden Bulhar. Z toho dôvodu sa dvaja zvolení a dvaja potvrdení akademici, najprv Anton Mažuranić a potom Ivan Kukuljević koncom júla vzdali pozície.“ Cit. KOŠČAK, Vladimír: *Josip Juraj Strossmayer – političar i mecena*. Osijek, 1990, s. 177.

⁸ O Pavlovi Muhićovi pozri: *Norodne novine*. č. 238, 1897, *Obzor*. č. 238, 1897, *Agrarier Zeitung*. č. 238, 1897, *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815 – 1850*, Bd. 6, Verlag ÖAW, Wien, 1975, 438 s. Svoju prácu publikoval pod názvom: *O razvoju pravih idea u obće i napose u području prava kaznenoga*. V: Práca, kniha 5, JAZU, Záhreb 1868, s. 1-29; *Le développement des idées juridiques en général et spécialement dans le domaine du droit pénal*. V: Bulletin International de l'académie yugoslave des sciences et des beaux-arts, , D. Droit, Livre I, fasc. 1, 1932, s. 96-97.

⁹ Moyses vedel, že Muhić mal tú česť stať sa cisársko-kráľovským radcom, a preto ho tak aj oslovuje. Oslovuje ho však aj „drahý kmotor“. To znamená, že Moyses bol pravdepodobne krstný otec jeho detí. Muhić bol za čias chorvátskeho bána Ivana Mažuranića na čele Oddelenia pre náboženstvo a vzdelanie v 70. rokoch 19. storočia.

¹⁰ 11. januára má v katolíckom kalendári sviatok sv. Pavol pustovník, zakladateľ pavlinskeho rádu, a preto mu Moyses blahoželá k týmto meninám.

vzdávam a drahým detičkám posielam moje srdečné požehnanie. Aj keď človek starý a obťažovaný s tristo útrapami ako som ja, nedbá moc o svet a o život, predsa len sa radujem, že som sa novej zmeny dočkal.¹¹

Vždy ma hnevalo, že bola potlačená sloboda, najmä v hrdinskom Chorvátsku, ktoré nevďačne pod nohy zmiatli tí, čo o takzvanej slobode Holsteinlauenburskej¹² donekonečna kričali; mysliac si však, že Švábi sa do riadenia lepšie rozumejú, než preukázali, keď nastolili u nás zmätok, akého ani v dobe tablabírstva¹³ nebolo a s nespočítanými výhovorkami vycicali národ sťa krvilačné pijavice. Horšie už byť nemôže, aj keby najhoršie prišlo. Mňa mimoriadne zaujíma údel juhoslovanských bratov; čítam so živou účasťou „Pozor“¹⁴ a nemálo si zakladám K (...) ¹⁵ by p. Thaler.¹⁶ Miesto (...) na mužnej vážnosti p. Verbančiča,¹⁷ ktorý so svojou horlivou náturou hranicu umiernenosti neprekročí. Nech mu Pán Boh nadelí množstvo predplatiteľov,¹⁸ aby tak ako teraz, hrdosť Trojediného kráľovstva po širom svete rozosievať mohol. Pane Bože, koľko prevratov za taký krátky čas, aké rozdiely medzi biedou v 1825. alebo 1830. roku a pozdvihnutím p. Ivana Mažuranića do predsedníctva dvornej oblasti.¹⁹

Nech Vás naďalej sprevádza Boh aj šťastie hrdinské!

---

¹¹ Pravdepodobne má na mysli nové politické diania, ktoré sa v tom čase odohrávali na trase Chorvátsko – Uhorsko – Viedeň. Po rakúskom absolutizme prichádzajú lepšie časy pre Chorvátsko, pretože do úradov a škôl bola zavedená chorváčtina namiesto doterajšej nemčiny.

¹² Nie je mi jasné, na čo Moyses naráža.

¹³ Nie je mi jasné, čo tým myslí.

¹⁴ Politický časopis v Záhrebe, ktorý vychádzal od roku 1860 do roku 1867 trikrát mesačne. O tomto časopise viac v: SZABO, Agneza: *Središnje institucije Hrvatske u Zagrebu 1860 – 1873*, I., Záhreb, 1987, s. 87-93.

¹⁵ V rukopise je tento riadok nečitateľný, pretože bol list zložený.

¹⁶ Existovali Filip a Ivan Thaler, pričom obaja boli zástupcovia v chorvátskom parlamente. Prvý zastupoval mesto Osijek, druhý mesto Požega. Filip bol aj členom Zemského divadelného výboru v Záhrebe (*Zemaljski kazališni odbor*), preto sa obaja poznali z čias, keď Moyses pôsobil v Záhrebe.

¹⁷ Reč je o Slavoljubovi Eduardovi Vrbanićovi (1823 – 1880), advokátovi a právnikovi, ktorý bol zároveň majiteľom a redaktorom novín „Pozor“. Už v prvom čísle definoval úlohu novín, ktorá bola „vynášať na povrch všetky spravodlivé želania a potreby národa nášho“, a preto budú noviny „brániť dosiahnuté práva a odmietat’ všetky útoky proti nim“, cit. SZABO, *ibid.*, s. 88.

¹⁸ Predplatiteľov novín „Pozor“.

¹⁹ Ivan Mažuranić (1814 – 1890) bol na čele chorvátskej dvornej kancelárie, teda bol predsedom dvorného dikastéria. O ňom pozri: ŽIVANČEVIĆ, Milorad: *Ivan Mažuranić*. Druhé doplnené vydanie, Matica srbská, Novi Sad, Globus, Záhreb, 1968.

Nesmierne mi je ľúto priateľa Melinčevíca. Nech Boh dá, aby sa čím skôr celkom zotavil. Úrad mu skutočne pekne vynášal, ale tiež mu zdravie predčasne podkopal. Niet sa čomu čudovať, veď zriedkavo jesto úradníkov, ktorí by cez dvadsať rokov toľko sedeli tvrdo pracujúc ako priateľ Nikola.

Opakujúc moje priania a rady s úprimnou láskou a nesmiernou úctou zostávam:

Vášho veľmožného Kmotrovstva

Vo Sv. Kríži 10. januára 1861

pokorný sluha a kmotor

Štefan Moyses

vlastnou rukou

2.

Veľmožný, vznešený pán riaditeľ, cisársky radca,
najdrahší priateľu!

Ako aj každý dôkaz Vášho priateľstva, ktoré si veľmi cením, tak isto ulahodil môjmu srdcu aj ten mne určený list z 23tieho dňa minulého mesiaca,²⁰ ktorým priateľstvo Vaše pri príležitosti môjho sviatku vyjadriť ste sa rozhodli. Prijmite, drahý priateľu, pri podobnej príležitosti taktiež moje priania, ktoré tak isto ako vždy, odkedy mám šťastie poznať Vás, Vám z hĺbky duše prajem; všestranné blaho Vaše, milostivej pani kmotry – ktorej sa hlboko klaniam – aj celej Vašej rodiny.

Viem, že ste sa čudovali, keď ste zistili, že starec ako ja, vo veku 63 rokov, s hlavou plnou šedin a sklúčený farchou mojej staroby, odvážil som sa vyjsť na majdan, ako som zvykol v najlepších rokoch. Veď Marko a Šarac boli ešte starší! – Bude z toho nejakého úžitku? Boh vie!

---

²⁰ Má namysli list z 23. decembra 1861.

To, čo som za povinnosť pokladal, to som aj urobil a naďalej aj robiť budem; pretože starec na blaho na tomto svete, kde už aj tak dlho neprežije, nemal by dbať, ale mal by dbať na to, aby si večný príbytok v nebesiach pripravil. To sa však jedine plnením povinností dosiahnuť dá.

Opakujúc teda moje priania a poklony, zostávam s osobitnou úctou.

Vašej Veľmožnosti

Vo Sv. Kríži 13teho januára 1862

ponížený sluha a úprimný
priateľ Štefan Moyses
biskup bystrický

3.

Veľmožný pán kráľovský radca a
akademický riaditeľ,²¹
drahý, úprimne ctený môj kmotor!

Ako aj každý predošlý rok, skutočne ma rozveselil ten priateľský list, ktorý ste mi 23tieho dňa minulého mesiaca adresovali, pretože mi je svedkom Vášho priateľstva, o ktorom verím, že z Vášho čestného srdca nikdy nevymizne.

Ďakujem Vám, veľmožnej pani kmotre aj drahému krstňaťu za priateľské blahoželanie. Nech vám Boh všetkým nadelí hojnosť svojho požehnanja. To Vám, drahý môj kmotor, nielen pri príležitosti Vašich slávných mením a nového roka, ale mnoho rokov neustále z hĺbky môjho srdca Vám a Vaším blízkym želám.

V priebehu vcelku dlhého môjho života privykol som si na ťažkosti a prieky každého druhu tak, že ma už ani netrápia, rovnako ako cigána netrápia hlad. Som rád, že ma Božia prozreteľnosť v taký búrlivý čas na

---

²¹ Pavao Muhić bol riaditeľom Právnickej akadémie v Záhrebe (*Pravoslavna akademija*).

tento svet poslala, pretože ak aj jesto dosť starostlivosti, ktorej nikdy nechýbalo, mám aj množstvo skúseností. Ale pred tromi dňami zasiahlo ma nešťastie, ktoré tým silnejšie prežívam, čím viac sa ma týka.

Totíž šikovného riaditeľa mojej biskupskej písárne, vám známeho ako ... môjho priateľa a kanonika od roku 1857 ... Martina Divatku, zasiahol 10teho dňa tohto mesiaca silný infarkt, a teraz je, chudák, stále medzi životom a smrťou. V najlepšom prípade bude mať lazársky život a pritom človek skoro 40 ročný je to! Povedzte, prosím, túto žalostnú novinu aj p. Sačícovi, ktorému do mesiaca marca nehodlal som písať.

Opakujúc teda moje úprimné želanie, zostávam v nekonečnom priateľstve.

Vašej Veľmožnosti

Vo Sv. Kríži 13teho januára 1864

úprimný ctiteľ a kmotor

Štefan Moyses

biskup bystrický

4.

Veľmožný a vysoko vzdelaný pán kráľovský
radca a riaditeľ,

drahý, úprimne ctený kmotor!

Vedomý som si, že som k mojim meninám dostal najkrajšiu ozdobu tohto môjho sviatku.

Váš list z 23tieho dňa minulého mesiaca si veľmi cením a srdečne ďakujem za tento, môjmu srdcu taký drahý dôkaz vášho ušľachtilého priateľstva a chcem úprimne pri príležitosti blížiaceho sa sviatku slávneho mena Vášho, a takisto nedávneho začiatku nového roka, aby Všemohúci Boh Vás, Veľmožnú pani kmotru, ako aj Vaše dietky hojnosťou Jeho požehnaní obšťastnil, a aby ste mi stále boli milujúcimi kmotrovcami, ako ste boli aj doteraz.

Nečakanú radosť som pocítil, keď mi farár Šlota vydal milú Vašu fotku ako očividný dôkaz Vašej priateľskej spomienky. Po tom istom farárovi, poslali mi tiež doklad o zložení skúšky od priateľa Frigana,²² povedzte mu prosím, že ma aj jeho pamiatka príjemne potešila.

Bohu vďaka, túto zimu mi zdravie lepšie slúži než počas minulej zimy. Teší ma aj to, že bratia Chorváti zahodili predošlé nehody a terajšiemu parlamentu sa naskytl lepší obraz.

Opakujúc teda moje úprimné želania, zostávam v cennom priateľstve, s veľkou poklonou pani kmotre a požehnaním pre Vaše dietky, s nesmiernou úctou.

Vašej Veľmožnosti

Vo Sv. Kríži 7meho januára 1867

pokorný sluha a milujúci kmotor

Štefan Moyses

---

²² Pravdepodobne to bol Vjekoslav Frigan zo Záhrebu. Žil však aj Josip Frigan, ktorý bol neskôr podpredsedom Zemského divadelného výboru v Záhrebe. Mohlo by ísť teda aj o Josipa Frigana.

(List Štefana Moysesosa Josipovi Jurajovi Strossmayerovi)

Vaša Excelencia, ctihodný pán biskup a najvyšší župan,²³
veľavážený pane!

Dovoľte mi, Vaša Excelencia, aby som sa z odľahlej doliny
tatranskej pred Vašu tvár s dôležitou úlohou dostavil.

Berúc do úvahy súčasné okolnosti v Uhorskom kráľovstve,
uvedomil som si, že veci smerujú k tomu, aby sa výlučne maďarská
sloboda, maďarské vzdelávanie zaviedli a upevnili. Smutné to
vyhliadky pre biskupa, ktorý má medzi 112 farnosťami 17 nemeckých
a ostatné čisto slovenské, ale ani jednej kolibky maďarskej!

Súženie a neznalosť sú teda tým, čo pre chudobný môj národ z
terajšieho zmätku má vzísť a navždy sa zapečatiť.

Tých niekoľko mužov maďarských, prejavujúcich spravodlivé
názory, nemá rozhodujúce postavenie – veď aj Deák²⁴ sa už z mnohých
strán za spiatočníka označuje – a veru ani dosť úprimnosti. Mnohí len
nastražovali pasce, aby sa do nich nejaký nemaďar chytil. Poslanci
terajšieho uhorského snemu vymazali Dobrianskeho,²⁵ námestníka
a poradcu, čestného človeka, ktorý má výnimočné zásluhy a bol úplne
zákonite zvolený a jeho jediným previnením je to, že je horlivým
Slovanom.

Na druhej strane, slovenský národ v Uhorsku – Slováci – stoná
pod ťarchou nevedomosti, chudoby, ľahostajnosti, pálenky a cudzej
lesti. Sú tu síce aj radostné výnimky, o čom svedčí to, že úbohý tento
národ nateraz troje politických novín²⁶ a desať časopisov²⁷ vydáva. No

---

²³ Biskup Strossmayer bol županom Virovitickej župy.

²⁴ Ferencz Deák (1803 – 1876) bol maďarský politik, poslanec za župu Zala a minister spravodlivosti v uhorskej vláde.

²⁵ Adolf Ivanovič Dobriansky (1817 – 1901) bol zástupca Rusínov v uhorskom sneme a člen Matice slovenskej. O ňom pozri: https://sk.wikipedia.org/wiki/Adolf_Ivanovi%C4%8D_Dobriansky-Sa%C4%8Durov [12. III. 2018].

²⁶ Slovenské noviny (1849 – 1861), Priateľ ľudu: slovenský politický týždenník (1861), Pešťbudínske vedomosti (1861 – 1870).

všetko toto sa neubrání maďarskému tlaku, ak nebude mať výdatnejšej pomoci.

V tomto žiali moja maličkosť rozmýšľala a na jedno pomyslela, najmä že je „bližšia košeľa ako kabát“.

Približuje sa čas dohody medzi Trojjediným kráľovstvom a Uhorskom.²⁸ Táto dohoda by mohla stav podstatne zlepšiť, ak by sa medzi ostatnými podmienkami pridala aj tá, že „rovnoprávnosť všetkých národov žijúcich v Uhorsku, zaručiť by sa mala zreteľným a nezvratným zákonom“. Uhorsko by sa nemohlo sťažovať, že je to zasahovanie do ich vnútorných záležitostí, pretože Maďari slovom aj tlačou roztrúbili do sveta, že ústrednej²⁹ Vláde dôverovať nemôžu, čo sa týka ich slobody, kým sa Uhorsku odobratá sloboda všetkým národom cisárstva rakúskeho neprerozdolí. Ak sa na jednej strane platnosť tohto zmýšľania popierať nedá, na druhej strane to musí celý svet dopustiť, aby podobné zmýšľanie tiež vo veci vzťahov medzi Trojjediným kráľovstvom a Uhorskom bolo nevyvrátiteľné; keďže je nepochybné, že maďarský ľud všetky národy žijúce v Uhorsku pod svoje jarmo uvalil a usiluje sa svoju prevahu aj cez rieku Drávu³⁰ rozšíriť. Toto teda nie je v žiadnom prípade výlučne uhorská otázka, ale zasahuje aj do práv Trojjediného kráľovstva, čo by sa ešte jasnejšie preukázalo, ak by sa osobitný dôraz nekládol len na Slovanov, najmä Srbov, Slovákov a Rusínov, ale rovnakou mierou na všetky národy Uhorska, teda aj Nemcov a Rumunov.

Opovažujem sa pred Váš, Vaša Excelencia, predložiť prosbu so spoľahnutím na Vás, aby ste túto záležitosť svojím možným vplyvom

---

²⁷ Podľa L. Kačírka v roku 1861 vychádzalo desať slovenských periodík (vrátane troch politických novín z poznámky č. 26): Sokol (1860 – 1861), Slovenský národný učiteľ (1860 – 1864), Priateľ školy a literatúry (1859 – 1861), Černokňažník (1861 – 1864), Cyrill a Method: katolícke noviny pre cirkev, dom a školu (1855 – 1870), Evanjelické cirkevné noviny (1860 – 1862), almanach Tatran: Letopis pedagogický, vedecký, národný, hospodársky, literárny a zábavný (Kalendár na rok obyčajný 1861). KAČÍREK, Ľuboš: *Národný život Slovákov v Pešťbudíne v rokoch 1850 – 1875*. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, s. 194.

²⁸ Moyses tušil, že Chorvátsko s Uhorskom dosiahnu dohodu v politickom zmysle.

²⁹ Centrálnu, pravdepodobne má namysli viedenskú vládu.

³⁰ Má namysli Chorvátsko.

podporili, a tým vzdelanie a blahobyť všetkých národov v Uhorsku podľa Vašich všeobecne ušľachtilých zásad presadzovali a podporili.³¹

Ešte jedna vec: Vaša Excelencia! Aj keď je tento návrh v úplnom súlade s Božími aj ľudskými zákonmi, verte mi, neprežil by som 24 hodín v tejto strastiplnej krajine, ak by sa tento môj list rozšíril. Vkladám teda moju dôveru výlučne do Vašich ctených rúk, rovnako ako robí verná kresťanská duša pri spovedi.

V mojom mene a v mene môjho chudobného národa zostávam s pozdravom a s hlbokou úctou.

Vašej Excelencie

Vo Sv. Kríži pri Štiavnici – Schemnitz –

Na sviatok patróna³² Vašej Excelencie, 1861

pokorný sluha

Štefan Moyses

vlastnou rukou³³

Keďže biskup Štefan Moyses adresoval svoj list biskupovi Strossmayerovi, ktorý bol na čele Národnej strany v Chorvátsku v roku 1861 a v tom istom roku zasadal v Záhrebe aj parlament, Moyses vedel, že Strossmayerovo slovo bude mať dosah aj úžitok a že sa zastane Slovákov. Okrem toho, chorvátskemu parlamentu bol doručený text *Memoranda* z Turčianskeho Svätého Martina prijatý 6. – 7. júna 1861. S týmto *Memorandom* boli v chorvátskom parlamente oboznámení všetci

---

³¹ Čo sa týka podpory slovenských záujmov zo strany biskupa Josipa Juraja Strossmayera, musíme povedať, že bol skutočne na strane slovenských záujmov aj v chorvátskom parlamente. Parlament podporil *Memorandum národa slovenského* prijaté 6. – 7. júna 1861, ktoré bolo doručené spolu s dopisom zo zhromaždenia v Turčianskom Svätom Martine. Žiadal, aby národ a parlament Trojjediného kráľovstva podporili zákonné požiadavky bratov Slovákov. Pozri: *Spisi saborski Sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od god. 1861*, zväzok I. Saborski zaključci, Záhreb, 1862, s. 255-262.

³² Meniny, pravdepodobne sviatok sv. Juraja, ale možno aj Josipa (v slovenskom jazyku meno Jozef, pozn. prekl.).

³³ Faksimile listu, ktorý som prepísal, som získal od pána archivára Vlatka Dolančiča z Arcibiskupského archívu v meste Ďakovo, kde sa list nachádza pod označením: Fond č. 65 – J. J. Strossmayer. Ďakujem pánovi Dolančičovi za jeho ústretovosť.

zástupcovia. Preto je pochopiteľné, že sa Strossmayer skutočne prihovárал za Slovákov. Potvrdil to aj prejavom v parlamente v tom istom roku: „(...) Zásada rovnoprávnosti je Božia pravda, ktorá vyžaduje, aby nielen jednotlivci, ale jednotlivé národy a národnosti mali úplnú záruku vo všetkých oblastiach verejného života slobodne sa rozvíjať; zásada rovnoprávnosti je zásadou evanjelia, ktorého duch mal by preniknúť do všetkých vzťahov nielen v súkromnom, ale ešte väčšmi vo verejnom živote; (...) Náš národ sa vždy vyznačoval slobodným zmýšľaním a láskou k spravodlivosti a preto sa v roku 1848 aj vždy zastával zásady rovnoprávnosti v celom Rakúsku a predovšetkým v Uhorsku. Myšlienky rovnoprávnosti a slovanskej vzájomnosti vždy boli a budú tou jasnou zástavou, pod ktorou bude chorvátsky národ bojovať za slobodu a práva ľudstva. Preto som presvedčený, že náš národ sa rád pripojí k spravodlivým želaniam bratského národa slovenského v Uhorsku, dokonca sa rád pripojí k myšlienke rovnoprávnosti v celom cisárstve, bez ktorej o slobode v Rakúsku nemožno ani hovoriť.“³⁴

V spomínanej knihe v poznámke č. 36 čítame: „Týmito v duchu evanjelia vyrieknutými zlatými slovami prihovárал sa dňa 27. júla 1861 biskup v našom parlamente chorváckym vrstvám a zástupcom a odporúčal *Memorandum* bratov Slovákov, v ktorom žiadali samotným Bohom im dané národné práva. Slovenskí vlastenci zišli sa dňa 6. a 7. júna na zhromaždení v Turčianskom Svätom Martine, sledujúc jak všetkým národom pristrannej monarchie svitá na lepšie dni, len im ako keby dňa nebolo. Formulovali celkom rozsiahle *Memorandum* s cieľom: aby aj im v Uhorsku bola uznaná osobnosť slovenského národa, a aby sa ich vlastná reč rozšírila do verejného života; aj jedno aj druhé bolo ešte skôr uznané zákonom a diplomom. *Memorandum* odovzdali uhorskému snemu, ale keďže nepredpokladali, že tam budú ľudia, ktorí by sa tejto

---

³⁴ Citát v dotlačí knihy: PAVIĆ, Matija – CEPELIĆ, Milko: *Josip Juraj Strossmayer biskup bosansko-djakovački i sriemski*. God. 1850. – 1900., Đakovo, 2013, s. 798.

spravodlivej veci zastali, vypravili *Memorandum* aj do chorvátskeho parlamentu, že by aspoň oni, dávajúc do poriadku svoje vzťahy s Uhorskom a celou monarchiou, túto pre Slovákov dôležitú vec pod bratské krídla vzali a vypravili ho biskupovi nášmu. Biskupa už dobre poznali. Jeho meno rozšíril 60. rok aj do slovenských krajov a jeho slová, ktoré v ríšskej rade 21. júna (r. 1860) adresoval Barkoczymu a grófovi Maylathovi, že v Uhorsku jestvujú okrem Maďarov aj iné národnosti ako napríklad Slováci, ktorí taktiež majú právo na svoj jazyk a národnosť svoju, slovenský národ priam hltal. A list Virovitickej župy poslaný za čias župana Strossmayera (12. marca 1861) do uhorských žúp, aby Maďari všetky národnosti žijúce v Uhorsku, najmä Slovákov priznali za seberovných, bol prijatý s nadšením slovenskej inteligencie naprieč 18 slovenskými župami. Strossmayer bol už vtedy veľká hviezda, na ktorú skľúčení Slováci radi upierali zrak a očakávali od nej pomoc.“³⁵ Takisto aj biskup Moyses od neho očakával, že zdvihne hlas v parlamente za Slovákov, čo aj urobil. Čo sa *Memoranda* týka, v knihe Pavića a Cepelića čítame: „Vyššie spomínané slovenské memorandum z júla³⁶ 1861 nemalo úspech ani v Pešti, ani v Záhrebe. Krátko na to boli zasadnutia nášho parlamentu ukončené a vzťahy aj s Viedňou, aj s Pešťou kvôli záverom z 5. augusta 1861 pretrhnuté.³⁷ Bratom Slovákom nezostávalo nič iné, okrem toho, aby o pomoc požiadali priamo vladára. A tak sa dňa 12. decembra 1861 ocitla veľká delegácia na čele s Moysesom pred cisárom vo Viedni, túžiac po zachovaní svojej národnosti najmä v reči a v školstve. Jeho Veličenstvo si verných

³⁵ PAVIĆ – CEPELIĆ, *ibid.*, s. 799. Myslím si, že je hodné spomenutia, že práve Strossmayer mal zásluhy na tom, že bol Štefan Moyses vymenovaný za biskupa v Banskej Bystrici. Totiž, Juraj Haulík, biskup v Záhrebe, navrhol vo Viedni vymenovať Moysesu za biskupa, no Alexander Bach (1813 – 1893) a jeho spolupracovníci neboli tomu príliš naklonení. Biskup Strossmayer predniesol vo Viedni príhovor, ktorý počúval aj minister Bach. Ten bol jeho rečou očarený, a tak Strossmayer využil príležitosť a nahovoril ministra Bacha, aby prijal Moysesovu kandidatúru. Tak sa nakoniec Moyses stal biskupom v Banskej Bystrici.

³⁶ *Memorandum* je označené dátumom 6. – 7. Juni a nie Juli, jedine ak je myslený júl, kedy bolo *Memorandum* prezentované chorvátskemu parlamentu.

³⁷ Toho dňa bolo v parlamente rozhodnuté, že: „Chorvátsko nemá žiadne spoločné záležitosti s Rakúskom“. Chceli dosiahnuť, aby vznikla reálna únia medzi Trojjediným kráľovstvom a Uhorskom. Pozri: ŠIŠIĆ, Ferdo: *Pregled povijesti hrvatskoga naroda*. Záhreb, 1962, s. 440-448.

Slovákov milostivo vypočulo, ich želania im splnilo a dielo delegácie sa najlepšie zavrášilo tým, že im 21. augusta 1862 panovník povolil požiadavku založenia Matice slovenskej a mladej Matici daroval 100 forintov.“³⁸

Tak či tak, biskup Strossmayer mal svoje zásluhy v boji za práva Slovákov, ktoré verejne obhajoval. Upozorňujeme aj na text celého *Memoranda*, ktorý bol doručený chorvátskemu parlamentu v Záhrebe v roku 1861. Text *Memoranda* bol vytlačený aj v knihe: *Spisi saborski sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije* od god. 1861, zväzok II, Záhreb, 1862, s. 255-262, č. 208.

Pripájame sem tiež jeden list biskupa Štefana Moysesa, ktorý poslal záhrebskému arcibiskupovi Jurajovi Haulíkovi do Záhrebu 15. januára 1853.

(List Štefana Moysesa Jurajovi Haulíkovi)

Vaša Excelencia, ctihodný pán arcibiskup a súčasný správca, pán, ktorého si ja nesmierne vážim!

Po mojom príchode z Turčianskej župy, kde som na sviatok Zoslania Ducha Svätého udelil sviatosť birmovania, v záhrebských správach som s veľkým potešením našiel články, že povýšenie Záhrebského biskupstva na arcibiskupstvo bolo slávnostným činom dovŕšené. Ako som rád, že som viac než dvadsať rokov dozadu prežíval krásne chvíle v náručí tohto biskupstva, tak moja radosť dosiahla vrchol kvôli tomu, že dôstojnosť a česť prvého záhrebského arcibiskupa prislúcha mužovi, ktorý si svojimi mimoriadnymi cnosťami a dielami

---

³⁸ PAVIĆ – CEPELIĆ, *ibid.*, s. 799. Je potrebné tiež spomenúť, že „K stotelej pamiatke narodenia Štefana Moysesa“ v *Národné Noviny*, roč. XXVIII, č. 244, pod obrazom Štefana Moysesa je zapísané: „Biskup Štefan Moyses bol čistý človek, múdry a vzdelaný muž, milovník svojho národa a vzájomnej jednoty medzi národnými slovanskej krvi. Jedným slovom: zosnulý biskup Moyses je hodný slávy a nekonečnej pamiatky, pretože bol vždy pripravený za Boha, vieru, svoj národ a jeho slobodu obetovať všetko, ba aj vlastný život. V Ďakove, 12. október 1897. Josip Juraj Strossmayer, biskup Bosny a Sriemu.“

zaslúžil dobrosrdečný rešpekt nielen z mojej strany, ale aj od všetkých iných. Aj keby som chcel byť nevďačný za jeho dobročinnosť, nikdy na ňu nezabudnem. Tie dary,³⁹ ktoré som prijal od Vášho Veličenstva ako pamiatku na túto udalosť, sú mi radostnou pripomienkou oddanosti Vašej Excelencie voči mne, ktorej otcovské dôkazy sa zveľadili a pretrvali voči mne, aj keď som ďaleko od Vás. Budem večným obdivovateľom Vášho Veličenstva a nemám úprimnejšieho priania ako to, aby Božia prozreteľnosť Vášmu Veličenstvu nadelila, aby ste ešte mnoho rokov pôsobili na Božiu slávu, velebnosť Cirkvi a požehnanie terajším aj budúcim pokoleniam. A nech sa aj voči mne naďalej uráči zachovať svoju dobrotu ten, pre ktorého pobožne v sľube žijem s hlbokou úctou.

Vašej Excelencie
Vo Sv. Kríži 15. júna 1853

pokorný sluha
Štefan Moyses, vlastnoručne
biskup Banskej Bystrice⁴⁰

Preklad z choroátčiny: Marija Rančić

---

³⁹ Záhrebský arcibiskup Juraj Haulík, rodený Trnavčan, poslal biskupovi Štefanovi Moysesovi do Banskej Bystrice ako darček pekne zhotovený farebný album s namaľovaným arcibiskupským mestom Záhrebom a parkom Maksimir. Autorom maľby bol Ivan Zsche (1825 – 1863). Spolu s albumom bola vyrobená aj spomienková medaila, ktorú vyrobil Karlo Radnitzki (1818 – 1901), a tá s albumom tvorila jeden celok.

⁴⁰ List je vo faksimile a v prepise uverejnený v knihe: JEMBRIH, Alojz: *Tragom života i rada Stjepana Moysesu u Zagrebu (1829. – 1851.)*, Záhreb, 2016, s. 341-342.